

THE ROLE AND SIGNIFICANCE OF LITERATURE IN THE DEVELOPMENT OF SOCIETY

Ikhtiyorjonova Gulafshon Bunyodjonovna,
3rd Year Student of the Faculty of Philology,
Fergana State University, Tajik Language Department
yurjonovag@gmail.com

Abstract

This article comprehensively analyzes the role and importance of literature in the development of society. It highlights the influence of literature on human thinking, spiritual development, and social consciousness. The aesthetic, educational, and cognitive functions of literature and its significance in social progress are also discussed.

Keywords: Literature, social development, spirituality, literary thinking, social consciousness, education, culture, reading.

Introduction

ADABIYOTNING JAMIYAT TARAQQIYOTIDAGI O‘RNI VA AHAMIYATI

Ixtiyorjonova Gulafshon Bunyodjonovna,
Farg‘ona davlat universiteti filologiya
fakulteti tojik tili yo‘nalishi 3-bosqich talabasi
ixtiyorjonovag@gmail.com

Annotatsiya:

Ushbu maqolada adabiyotning jamiyat taraqqiyotidagi o‘rni va ahamiyati keng qamrovda tahlil qilinadi. Adabiyotning inson tafakkuri, ma’naviy dunyosi va ijtimoiy ongga ta’siri ilmiy asosda yoritilgan. Shuningdek, uning estetik, tarbiyaviy va bilish funksiyalari hamda jamiyat rivojidagi o‘rni ochib beriladi.

Kalit so‘zlar: adabiyot, jamiyat taraqqiyoti, ma’naviyat, badiiy tafakkur, ijtimoiy ong, tarbiya, madaniyat, kitobxonlik

Аннотация: В данной статье всесторонне анализируется роль и значение литературы в развитии общества. Освещается влияние литературы на мышление человека, его духовный мир и общественное сознание. Также раскрываются эстетические, воспитательные и познавательные функции литературы и её значение в общественном развитии.

Ключевые слова: литература, развитие общества, духовность, художественное мышление, общественное сознание, воспитание, культура, чтение

Adabiyot insoniyat sivilizatsiyasining eng qadimiy va eng muhim ma'naviy boyliklaridan biri hisoblanadi. U inson tafakkuri, ruhiyati va ijtimoiy hayotining o'ziga xos ifodasi bo'lib, jamiyatning ma'naviy darajasini belgilovchi asosiy mezonlardan biri sifatida namoyon bo'ladi. Har bir davr, har bir jamiyat o'zining ichki holati, ijtimoiy muammolari va ma'naviy qadriyatlarini adabiyot orqali ifodalaydi. Shu sababli adabiyot jamiyatning o'ziga xos "oynasi" sifatida qaraladi. U nafaqat voqelikni aks ettiradi, balki uni anglash, baholash va qayta talqin etish imkonini ham beradi.

Adabiyot insonning ichki dunyosiga bevosita ta'sir etuvchi kuchli vosita bo'lib, u orqali inson o'zini, jamiyatni va atrof-muhitni chuqurroq anglay boshlaydi. Badiiy asarlar inson qalbiga yo'l topib, uning his-tuyg'ularini boyitadi, estetik didini shakllantiradi va ma'naviy kamolotiga xizmat qiladi. Shu jihatdan adabiyot nafaqat bilim manbai, balki insonni tarbiyalovchi, uni komillikka yetaklovchi muhim vosita sifatida ham ahamiyatlidir.

Adabiyot nafaqat estetik zavq bag'ishlovchi san'at turi, balki jamiyat taraqqiyotiga bevosita ta'sir ko'rsatuvchi kuchli ijtimoiy omil hamdir. U insonni fikrlashga undaydi, uning dunyoqarashini kengaytiradi, hayotga bo'lgan munosabatini shakllantiradi. Badiiy asarlar orqali inson ijtimoiy hayotdagi muammolarni anglaydi, turli hayotiy vaziyatlarga nisbatan o'z pozitsiyasini shakllantiradi. Natijada adabiyot shaxsning ijtimoiylashuvi va jamiyat hayotida faol ishtirok etishida muhim rol o'ynaydi.

Ayniqsa, globallashuv va axborot oqimi kuchaygan bugungi davrda adabiyotning ahamiyati yanada ortib bormoqda. Axborotlar tezkor almashinuvi sharoitida insonning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish, uni turli mafkuraviy ta'sirlardan himoya qilishda adabiyot muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

Adabiyot orqali inson nafaqat bilim oladi, balki tanqidiy fikrlash, tahlil qilish va xulosa chiqarish ko'nikmalarini ham rivojlantiradi. Adabiyot milliy o'zlikni anglash va ma'naviy merosni asrab-avaylashda ham muhim o'rin tutadi. Har bir xalqning adabiyoti uning tarixiy xotirasi, ruhiyati va qadriyatlarini o'zida mujassam etadi. Shu bois adabiyot orqali milliy g'urur, ma'naviy birlik va madaniy meros avlodlar avlodga uzatiladi.

Adabiyot jamiyat hayotining barcha jabhalari bilan uzviy bog'liq holda rivojlanadi va u ijtimoiy ongning muhim shakllaridan biri sifatida namoyon bo'ladi. U insonning ichki dunyosi, ruhiy kechinmalari, orzu-intilishlari hamda jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlarni badiiy obrazlar orqali ifodalaydi. Shu jihatdan adabiyot inson va jamiyat o'rtasidagi murakkab va ko'p qirrali munosabatlarni ochib beruvchi muhim vosita hisoblanadi. Adabiyot voqelikni faqat aks ettiribgina qolmay, balki uni estetik jihatdan qayta ishlaydi, umumlashtiradi va o'quvchiga chuqur ma'no orqali yetkazadi.

Badiiy asarlarda jamiyatdagi muammolar — ijtimoiy tengsizlik, adolat va adolatsizlik, erkinlik, inson huquqlari, axloqiy tanlov kabi dolzarb masalalar keng yoritiladi. Bu esa o'quvchining nafaqat bilim doirasini kengaytiradi, balki uni mustaqil fikrlashga, tahlil qilishga va asosli xulosa chiqarishga undaydi. Natijada inson voqelikka befarq bo'lmagan, faol ijtimoiy pozitsiyaga ega shaxs sifatida shakllanadi. Adabiyot insonda hayotga ongli yondashuvni, voqealarga tanqidiy nazar bilan qarashni rivojlantiradi. Adabiyotning muhim yo'nalishlaridan biri uning tarbiyaviy funksiyasidir. Badiiy asarlar orqali insonda ezgulik va yovuzlikni farqlash, halollik, adolatparvarlik, vatanparvarlik, insonparvarlik kabi yuksak fazilatlar shakllanadi. Ayniqsa, yosh avlod tarbiyasida adabiyotning roli beqiyosdir. Badiiy obrazlar orqali o'quvchilar hayotiy vaziyatlarni anglash, insoniy munosabatlarni baholash va to'g'ri qaror qabul qilish ko'nikmalarini egallaydi. Bu esa ularning shaxs sifatida kamol topishiga zamin yaratadi. Adabiyot tarixiy xotirani saqlash va uni kelajak avlodlarga yetkazishda muhim vosita hisoblanadi. Har bir davr adabiyoti o'sha davrning ijtimoiy-siyosiy hayoti, madaniyati va qadriyatlarini o'zida aks ettiradi. Shu orqali jamiyat o'z o'tmishini anglaydi, tarixiy tajribani o'rganadi va undan saboq chiqaradi. Tarixiy xotiraning mustahkam bo'lishi esa jamiyatning barqaror rivojlanishida muhim omil hisoblanadi.

Adabiyotning yana bir muhim jihati — uning inson tafakkurini rivojlantirishdagi o'rnidir. Kitob mutolaasi insonning fikrlash doirasini kengaytiradi, tasavvurini

boyitadi, nutq madaniyatini rivojlantiradi hamda estetik didini shakllantiradi. O‘qish jarayonida inson turli hayotiy vaziyatlar, xarakterlar va qarashlar bilan tanishadi, bu esa uning dunyoqarashini yanada boyitadi. Natijada jamiyatning intellektual salohiyati oshadi, bu esa o‘z navbatida taraqqiyotning muhim omili hisoblanadi.

Bundan tashqari, adabiyot milliy o‘zlikni anglash va uni mustahkamlashda muhim rol o‘ynaydi. Har bir xalqning adabiyoti uning tarixiy taraqqiyoti, ruhiyati va madaniy qadriyatlarini aks ettiradi. Adabiyot orqali milliy g‘urur, o‘zlikni anglash hissi va ma’naviy birlik shakllanadi. Shu bilan birga, adabiyot turli xalqlar o‘rtasida madaniy muloqotni rivojlantirib, umuminsoniy qadriyatlarning qaror topishiga xizmat qiladi.

Olib borilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, adabiyot jamiyat taraqqiyotining ajralmas va muhim omillaridan biri hisoblanadi. U insonlarning ma’naviy kamolotini ta’minlabgina qolmay, balki ularni ongli, mustaqil va tanqidiy fikrlovchi shaxs sifatida shakllantiradi. Adabiyot orqali inson jamiyatdagi ijtimoiy jarayonlarni chuqurroq anglaydi, o‘zining hayotiy pozitsiyasini belgilaydi va faol fuqarolik qarashlariga ega bo‘ladi.

Natijalar shuni ham tasdiqlaydiki, adabiyot orqali shakllangan ma’naviy qadriyatlar jamiyat barqarorligi, ijtimoiy uyg‘unlik va taraqqiyotida muhim rol o‘ynaydi. Adabiyot insonni nafaqat tarbiyalaydi, balki uning dunyoqarashini kengaytiradi, tafakkurini rivojlantiradi va uni jamiyat hayotida faol ishtirok etuvchi shaxsga aylantiradi. Adabiyotning estetik va bilish funksiyalari orqali insonda go‘zallikni his etish, hayotni chuqurroq anglash va voqelikni tahlil qilish qobiliyatlari shakllanadi. Bu esa jamiyatning umumiy madaniy va intellektual darajasini oshiradi. Adabiyot jamiyatning ma’naviy tayanchi, uning rivojlanishiga turtki beruvchi muhim kuch sifatida namoyon bo‘ladi. Shu bois adabiyotga e’tibor qaratish, kitobxonlikni rivojlantirish va badiiy asarlarni keng targ‘ib qilish jamiyat taraqqiyotining muhim shartlaridan biri hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, adabiyot jamiyat taraqqiyotining ajralmas va muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. U insonlarning ma’naviy dunyosini boyitadi, ularni ezgulik, adolat va insonparvarlik ruhida tarbiyalaydi hamda ijtimoiy ongning shakllanishiga kuchli ta’sir ko‘rsatadi. Adabiyot orqali inson hayotni chuqurroq anglaydi, voqelikka ongli va tanqidiy yondasha boshlaydi, o‘zining hayotiy qarashlarini shakllantiradi.

Shuningdek, adabiyot jamiyatdagi ijtimoiy jarayonlarni aks ettiribgina qolmay, balki ularga ta'sir ko'rsatadi, insonlarni fikrlashga, muammolarni anglashga va yechim izlashga undaydi. U tarixiy xotirani saqlaydi, milliy o'zlikni mustahkamlaydi hamda avlodlar o'rtasida ma'naviy uzviylikni ta'minlaydi.

Adabiyotning estetik, tarbiyaviy va bilish funksiyalari jamiyatning intellektual va ma'naviy rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, yosh avlodni barkamol shaxs sifatida tarbiyalashda adabiyotning o'rni beqiyosdir.

Umuman olganda, adabiyot jamiyatning ma'naviy tayanchi, uning barqaror rivojlanishini ta'minlovchi muhim omil sifatida namoyon bo'ladi. Shu bois adabiyotga e'tibor qaratish, kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish va badiiy merosni asrab-avaylash jamiyat taraqqiyotining muhim shartlaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. To'xliyev B. Adabiyot nazariyasi asoslari. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2013.
2. Quronov M. Umumiy pedagogika. – Toshkent: Fan, 2012.
3. Mahmudov M. Ta'lim samaradorligini oshirish yo'llari. – Toshkent: Fan, 2008.
4. Ishmuhamedov R. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Fan, 2016.
5. Zunnunov A. Pedagogika nazariyasi. – Toshkent: Aloqachi, 2006.
6. Karimov I. A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.